

М.Ф. КРИШТАНОВИЧ

професор кафедри педагогіки і соціального управління
Навчально-наукового інституту права та психології
Національного університету “Львівська політехніка”

С.В. КРИШТАНОВИЧ

доцент кафедри економіки та менеджменту
Львівського державного університету фізичної культури
Ім. І. Боберського

РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ДОСВІДУ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗВО В США І КАНАДІ

Актуальним і корисним для України є досвід формування та розвитку професійно-педагогічної компетентності майбутніх викладачів закладів вищої освіти накопичений в США. Він містить шляхи підвищення якості цієї компетентності під час підготовки вчителів, котра пов'язана з постійним пошуком ефективних заходів щодо набуття ними знань, умінь і навичок, оптимізації психологічної й моральної готовності випускників американських вузів до професійної діяльності. Теоретичні і практичні дослідження проблеми професійно-педагогічної компетентності викладачів у США широко висвітлені в науково-педагогічній літературі [1, 2]. Зокрема американські дослідники Л. і С. Спенсери (Spencer L.M. and Spencer S.M.), розглядають професійно-педагогічні компетенції як базові якості індивідуума, що обумовлюють ефективність виконання ним роботи, рівень якості якої визначається конкретними критеріями [3]. Вони визначають такі параметри якості, що є підґрунтям цих компетенцій: мотиви, психофізіологічні властивості, Я-концепцію, знання, уміння. Особливостями професійно-педагогічної компетентності американських педагогів є активне впровадження альтернативних форм та програм навчання, які передбачають гнучкість умов професійного зростання, забезпечують їхні індивідуальні потреби, сприяють неперервному професійному розвитку та відповідають реаліям педагогічної практики вищої школи [4].

Останні десятиліття у вищій школі США йде багато експериментів, пов'язаних зі зміною форм і методів формування професійно-педагогічної компетентності майбутнього викладача ЗВО [5]. Спрямованість цих експериментів в основному зводиться до спроби змінити традиційну модель: професор, який говорить, – студент, який слухає. Це свідчить, що сьогодні у вищій школі США акцент зміщується із традиційних пасивних форм навчання (лекція, семінар) на більш активні види самостійної індивідуальної роботи. Слід зазначити, що поява комп'ютерів, доступ до численних джерел призводять до того, що використання традиційної лекції як домінуючої форми навчання перестало влаштовувати як студентів, так і викладачів. Щодо точки зору зарубіжних експертів на складові професійно-педагогічної компетентності, то у США педагогів приймають на роботу за результатами тестів, у зміст яких закладено п'ять аспектів: основні вміння; загальний кругозір; знання предмету, що викладається; знання з педагогіки, психології і філософії; майстерність викладача [6].

Таким чином, сучасна організація навчального процесу у вищій школі США дозволяє нам зробити висновок про те, що модернізація відомих форм і методів навчання є важливим і ефективним засобом підвищення якості професійно-педагогічної компетентності викладачів й свідчить про прагнення американських ЗВО відповідати вимогам часу.

Питаннями формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх викладачів ЗВО займалися і науковці з Канади. Вони розуміють її як здатність успішно відповідати на індивідуальні та соціальні потреби, діяти й виконувати поставленні завдання. Кожна складова цієї компетентності, на їх думку, побудована на комбінації взаємовідповідних пізнавальних відношень та практичних навичок, цінностей, емоцій, поведінкових компонентів, знань, умінь, усього того, що можна мобілізувати для активної професійної діяльності. Канадські науковці (С. Джимез, М. Леннон, П. Мерсер, Х. Мурей і М. Робінсон) під професійно-педагогічною компетентністю розуміють не

тільки знання викладачем свого предмета (змістовна компетентність), а й педагогічні знання та вміння, до яких входять комунікативність, вибір ефективних методів викладання матеріалу, забезпечення можливості для практики й зворотного зв'язку, вміння працювати з різними студентами [7].

Цю компетентність викладача науковцями визначено як його здатність планувати, організувати й контролювати навчально-виховний процес та власну професійну діяльність для досягнення прогнозованого результату, визначати педагогічні задачі відповідно до предмету викладання, конкретизувати цілі навчання з фахових дисциплін, використовувати різні види і методи навчального контролю. Для нас практичне значення досвіду формування професійно-педагогічної компетентності майбутнього викладача ЗВО у Канаді полягає у можливості викладача стимулювати пізнавальні інтереси студентів на заняттях, здійснювати мотивацію кожного навчального заняття; формувати позитивне ставлення студентів до навчання, актуалізувати знання і життєвий досвід студентів; адекватно сприймати та розуміти студентів; створювати позитивний психологічний клімат на занятті.

Проведений нами аналіз процесу розвитку професійно-педагогічної компетентності майбутніх викладачів для ЗВО за кордоном, зокрема у США, Канаді та європейських країнах, вказує, що ця практика у зазначених країнах відрізнялась і формувалась з урахуванням економічних, політичних та соціокультурних особливостей тієї чи іншої країни.

Нами з'ясовано, що розвиток професійно-педагогічної компетентності майбутнього викладача ЗВО визначається динамічним, багатогранним і змістовним внутрішньо-особистісним процесом, у результаті якого відбуваються зміни в його свідомості, самосвідомості, інтелектуальній, мотиваційно-потребнісній, емоційно-почуттєвій, вольовій та діяльнісній сферах, життєвих і професійних позиціях; тобто відбувається цілісний професійний саморозвиток, змістовними характеристиками якого є:

- професійна самосвідомість, прийняття себе професіоналом;
- постійне самовизначення;
- саморозвиток професійних здібностей;
- інтернальність;
- самопроєктування;
- побудова власної стратегії професійного зростання;
- побудова і реалізація свого професійного життя тощо.

Таким чином аналіз зарубіжного досвіду розвитку професійно-педагогічної компетентності майбутніх викладачів для роботи у закладах вищої освіти засвідчив, що основна увага в цих країнах фокусувалась на підвищенні рівня професіоналізму випускників вищих навчальних закладів, їх відповідальності стосовно результатів майбутньої професійної діяльності, наблизенні змісту їх професійної підготовки до актуальних потреб закладів вищої освіти.

Для нас цей досвід має позитивне значення для визначення критерій формування професійно-педагогічної компетентності майбутнього викладача ЗВО, до яких включено наступні компоненти: мотиваційно-ціннісний, який виявляється через сукупність мотивів і потреб, які спонукають майбутнього викладача до розвитку власної професійно-педагогічної компетентності; когнітивний, що характеризується системою набутих знань, якими повинен володіти майбутній викладач ЗВО; практичний, який забезпечується реалізацією сформованих відповідних професійних умінь та навичок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Birgel F. Teaching Evaluations / F. Birgel, A. Olsen-Fazi, L. Plotnicov, J. Rosenthal, J. Eckstein, W. McKeachie // AAUP: Teaching Evaluations: Publication and Research. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.aaup.org/AAUP/pubsres/academe/2004/JF/LTE/birg.htm.
2. Michigan State University College of Education and Ameritech. Professional Growth: Forming a TeacherStudy Group (Module) .[Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.commtechlab.msu.edu/Sites/letsnet/frames/bigideas/b9/b9_u4.html.

3. Spencer L.M. Competence at Work: Models for Superior Performance / L.M. Spencer, S.M. Spencer. – New York: John Wiley & Sons, NY. – 1993. – 385 p.
4. Eraut A.M. Developing professional knowledge .New paradigms and practices in Professional development. – New York: Teachers College Press. – 1995. – P. 227-252.
5. Стойка О.Я. Деякі особливості розвитку системи вищої освіти в США і професійної підготовки фахівців / О.Я. Стойка // Науковий вісник Ужгородського університету : Серія: Педагогіка. Соціальна робота / гол. ред. І. В. Козубовська. – Ужгород: Говерла, 2013. – Вип. 27. – С. 199- 201.
6. Weinstein C.E. The teaching of learning strategies. In M.C. Wittrock. (Ed.) Handbook of research on teaching / C.E. Weinstein, R.E. Mayer. – New York: Macmillan, 1996. – P. 315–327.
7. Ethical Principles in University Teaching / Murray H., Gillese E., Lennon M., Mercer P., Robinson M. // Society for Teaching and Learning in Higher Education. – 1996. – 386 p.